

Информация за медиите

от Европейската агенция за наркотиците в Лисабон

ЕВРОПЕЙСКИ УЧИЛИЩЕН ПРОЕКТ ЗА АЛКОХОЛ И ДРУГИ НАРКОТИЦИ (ESPAD)

Новите резултати от ESPAD: пиенето и пушенето при тийнейджърите намаляват, но рисковата употреба на канабис и новите поведения на зависимост будят загриженост

Употребата на цигари и алкохол сред 15-16-годишните ученици показват тенденция към намаляване, но потенциално рисковата употреба на канабис и предизвикателствата, които поставят новите поведения на зависимост предизвикват загриженост. Това се вижда от резултатите, представени днес в новия доклад на **Европейския училищен изследователски проект за алкохол и други наркотици (ESPAD)**. Проучването, осъществено в партньорство с **Европейската агенция за наркотиците (EMCDDA)**, се основава на представителни изследвания в 35 европейски държави, включително 25 страни-членки на ЕС ⁽¹⁾.

Това е седмата вълна на събиране на данни, реализирана от проект ESPAD в Европа от 1995 г. насам. Общо 99 647 ученици са участвали в последната вълна на изследването, отговаряйки анонимно на стандартизиран въпросник. България се включва в изследването на втората вълна през 1999 г. и това позволява да се проследят тенденциите в нашата страна за 20-годишен период. Двете национални институции, които си партнират в провеждането на проучването у нас, са Националният център по общественото здраве и анализи (НЦОЗА) и Националният център по наркомании (чрез Националният фокусен център), вече част от НЦОЗА.

Докладът на ESPAD'19 съдържа информация за опита и възприятията на учениците за различни вещества, включително: тютюн, алкохол, незаконни наркотици, инхаланти, психоактивни лекарства и нови психоактивни вещества. Обхванати са също използването на социалните медии, игрите и хазарта.

За да оценява нововъзникващите рискови поведения сред младите хора в Европа, въпросникът на ESPAD постоянно се адаптира и включва нови теми, като същевременно поддържа и набор от основни въпроси за проследяване на дългосрочните тенденции.

За да се опишат по-добре съвременните модели на употреба на никотин, обхватът на проучването през 2019 г. беше разширен и за първи път включи пушенето на електронни цигари във всички участващи страни. Приложени са и скринингови инструменти за оценка на рисковото поведение, включително проблемни хазартни игри, високорискова употреба на канабис и самооценено като проблемно използване на социалните медии и игрите ⁽²⁾.

Намаляване на пиенето и пушенето на цигари сред тийнейджърите и нови идеи за употребата на електронни цигари

Употребата на алкохол остава висока сред подрастващите в Европа, като средно над три четвърти (79%) от учениците са употребявали алкохол през живота си (82% от българските ученици) и почти половината (47%) от европейските и малко повече от половината от българските (53%) – през последния месец („настояща употреба“) ⁽³⁾. Но данните за тенденциите ⁽⁴⁾ показват сравнително постоянен спад, като нивата сега са по-ниски в сравнение с 2003 г., когато и двата показателя достигнаха пик – съответно 91% и 63% (88% и 65% за България).

Разпространението на „тежкото епизодично пиене“⁽⁵⁾ достигна най-ниското си ниво в проучването през 2019 г. (34% за страните от ESPAD, 42% за България), след пик през 2007 г. (43% за ESPAD и 47% за България) (Таблица 14). Данните показват, че разликата между половете в разпространението на този модел на употреба на алкохол се е стеснила с времето (момчета 36% ESPAD, 39% България); момичета 34% ESPAD, 44% България) (Фиг. 20). Промените в регулациите за употребата на алкохол на национално ниво може да са допринесли за намаляването ѝ сред младите хора.

Положителни тенденции се наблюдават и по отношение на пушенето на тийнейджърите на фона на политическите мерки относно употребата на тютюневи изделия, въведени през последните две десетилетия. Между 1999 г. и 2019 г. средните стойности на ESPAD за употреба на цигари намаляват по отделните показатели: през целия живот (от 68% за ESPAD и 78% за България на 42% ESPAD и 50% за България); настояща употреба (от 38% ESPAD и 50% за България на 20% ESPAD и 32% за България) и ежедневна употреба (от 24% за ESPAD и 39% за България на 10% за ESPAD и 22% за България). Въпреки, че нашата страна също следва тенденциите за намаляване на тютюнопушенето сред учениците, България е на второ място след Словакия по ранно започване на ежедневната употреба на цигари и на първо място по ежедневна употреба сред 16-годишните.

Новите данни разкриват високо разпространение на пушенето на електронни цигари – 40% за употреба през целия живот и 14% за употребата през последния месец, като тези, които никога не са пушили цигари, отчитат по-високи нива на това поведение от „случайните пушачи“ и „редовните пушачи“. В България електронните цигари също са добили популярност и данните показват, че българските ученици са на шесто място по ранно начало на употребата им. Въпреки че проучването не изследва съдържанието на електронните цигари, вероятно е голяма част от тези устройства да включват никотин и общата употреба на никотин в юношеска възраст може да се увеличава отново. Този въпрос изисква по-нататъшно изследване предвид потенциалните последствия по отношение на общественото здраве.

Употребата на незаконни наркотици намалява, но има загриженост за високорисковата употреба на канабис, лекарствата с рецепта и новите психоактивни вещества

Проучването показва, че средно 1 на 6 ученици (17%) съобщават, че са използвали незаконни наркотични вещества поне веднъж в живота си, като нивата варират значително в отделните страни, участващи в ESPAD (диапазон: 4,2% - 29%). Разпространението на употребата на незаконни наркотици през целия живот в тази група леко намалява от 2011 г. насам (Таблица 14), въпреки че като цяло е стабилно през последните две десетилетия. България е една от страните, при която се наблюдава значително намаление на употребата на някакво наркотично вещество поне веднъж в живота спрямо предишното проучване – от 30% през 2015 г. на 19% през 2019 г.

Канабисът все още е наркотичното вещество, което най-често се използва от учениците в страните от ESPAD. Средно 16% от анкетираните съобщават, че са употребявали канабис поне веднъж в живота си (11% през 1995 г.), докато 7,1% съобщават за употреба през последния месец (4,1% през 1995 г.). Употребата през целия живот бавно намалява от 2011 г., докато употребата през последния месец се стабилизира от 2007 г. В България употребата на канабис поне веднъж в живота (17%) е малко над средната за Европа, като настоящата употреба (през последните 30 дни) на канабис съвпада със средното европейско ниво (7,1%). Прави впечатление, че за България относителният дял на момчетата лека превишава относителния дял на момчетата по показателя „употреба на канабис поне веднъж в живота“, нещо което се отчита в само още две европейски страни – Словакия и Малта. При настоящата употреба (през последните 30 дни) на канабис разпространението ѝ при момчетата е по-високо (8,0%), отколкото при момчетата (6,2%).

Високорисковата употреба на канабис, изследвана през 2019 г. за първи път във всички участващи държави в проучването, разкрива, че средно 4% от анкетираните са попаднали в тази категория и са потенциално изложени на риск от развитие на проблеми, свързани с канабиса. Разбирането и наблюдението на това явление е важно за формулирането на политики за превенция. В България оценката за високорисковата употреба на канабис (4,9%) е малко над средната за Европа, като на по-голям риск от развитие на проблеми, свързани с канабис са изложени момчетата.

Немедицинската употреба сред подрастващите на отпускани с рецепта лекарства остава проблем. Така например 6,6% от анкетираните съобщават, че са използвали през живота си транквиланти или успокоителни, а 4% болкоуспокояващи, „за да се надрусат“. България е една от страните, в които учениците най-малко употребяват лекарства без лекарско предписание с цел дрогиране (4,3%).

Средно 3,4% от учениците в Европа съобщават, че са използвали нови психоактивни вещества през живота си. Това е малък спад в сравнение с 2015 г., когато дялът е бил 4,0%, но все пак се отчитат по-високи нива на употреба, отколкото за амфетамин, екстази, кокаин или LSD поотделно. България е под средното европейско ниво на употреба сред учениците на нови психоактивни вещества, но е над средното по отношение на употребата на синтетични канабиноиди (4,3%) и синтетични катинони (1,8%).

Почти всички употребяващи нови психоактивни вещества имат употреба на повече от едно вещество (употребяващи са и на алкохол, канабис и стимуланти). Продължаващата поява на употреба на нови психоактивни вещества и на полиупотреба на вещества сред потребителите на нови психоактивни вещества подчертава необходимостта от внимателно наблюдение.

Хазарт, игри и социални медии – необходимост от внимание

Според доклада: „Високата степен на нормализиране на хазарта сред обществото и културата на залагане в семейна среда са признати за важни двигатели за настъплението на хазарта и навлизането на младите хора в проблемен хазарт“. Резултатите от **ESPAD** за 2019 г. показват, че хазартът за пари се е превърнал в популярна дейност сред учениците в Европа, като 22% от анкетираните съобщават за залагане в поне една игра през последните 12 месеца (предимно лотарии). Около 7,9% от учениците са залагали онлайн за пари през този период. България е над средното европейско ниво по участие на учениците поне веднъж в хазартни игри (игрални автомати, карти или зарове, лотарии) през последните 12 месеца, като единствено при участието в залаганя на спорт е малко под средното европейско ниво. 11% от българските ученици са участвали поне веднъж през последната година в онлайн залаганя за пари.

Инструментът за скрининг, използван в проучването за оценка на проблемния хазарт, разкрива, че средно 5% от учениците от ESPAD, които са залагали през последните 12 месеца, попадат в тази категория. За България този дял е 7,4%.

През последните две десетилетия с нарастващото разпространение на смартфоните и таблетите, игрите стават все по-популярни и все по-често се играят на тези устройства. Около 60% от анкетираните съобщават, че са играли дигитални игри в обикновен учебен ден през последния месец (69% в неучебен ден). В повечето страни момчетата прекарват два пъти по-дълго време, играейки игри, отколкото момичетата. България е страната с най-висок относителен дял (22%) сред играещите игри 6 и повече часа в неучебни дни.

Около 94% от анкетираните съобщават, че са използвали социални медии през последната седмица. Потребителите прекарват средно 2-3 часа в социалните медии в обикновен учебен ден, като времето се увеличава до 6 или повече часа в неучебни дни. В повечето страни момичетата съобщават, че използват социални медии в неучебни дни по-често от момчетата. България е една от страните с най-висок относителен дял на учениците, които не използват социални медии (15% в учебни дни и 10% в неучебни дни), но в същото време е и сред страните с най-висок относителен дял на учениците, които са ползвали социални медии 6 и повече часа на ден през последните 7 дни.

Докладът завършва: „Със събирането на данни за 2019 г. ESPAD обединява сравнима информация от над 30 европейски държави за период от 24 години. Това поставя проекта в уникална позиция да продължи да дава ценен принос за разработването на надеждни и ефективни политики и интервенции за защита на младежкото здраве и социалното благосъстояние като цяло.“

ESPAD (www.espad.org) е съвместна мрежа от независими изследователски екипи в над 40 европейски държави и най-големият международен изследователски проект за употребата на вещества в юношеска възраст в света. Той се координира от италианския екип на ESPAD към Националния изследователски съвет на Италия (CNR-IFC).

EMCDDA (www.emcdda.europa.eu) е децентрализирана агенция на ЕС със седалище в Лисабон, която предоставя на ЕС и неговите държави-членки фактическа, обективна, надеждна и сравнима информация за наркотиците и наркоманиите и техните последици за информиране при разработването на политики и практиката.

Бележки

(¹) Докладът (на английски) и данните, подкрепящи анализа, са достъпни онлайн на уебсайта на EMCDDA https://www.emcdda.europa.eu/event/2020/11/espad-report-2020-results-european-school-survey-project-alcohol-and-other-drugs_en и специална страница на ESPAD <http://espad.org/espad-report-2019>. Таблиците могат да бъдат свалени в Excel формат.

(²) Инструменти за скрининг: Скала CAST за канабис (Legleye и др., 2007, 2011), въпросникът лъжа/залог за хазарт (Johnson и др., 1997), и адаптиран инструмент за скрининг за социални медии и игри (базиран на Holstein и др., 2014).

(³) Процентите, отбелязани в това съобщение за медиите, са средни стойности на ESPAD (непретеглена средна стойност на националните средни стойности).

(⁴) За временните тенденции на ESPAD оценките на страните бяха осреднени за 30 страни с валидни оценки за поне четири (включително 2019 г.) от седем точки.

(⁵) Пет или повече пътиета при един случай за последните 30 дни.

Изготвили:

Анина Чилева,

Водещ изследовател за ESPAD,
НЦОЗА, anina.chileva@gmail.com
anina@ncpha.government.bg
+359 885 090945

Александър Панайотов, дс

Началник отдел „Национален фокусен център“
Д ПЗПЗ, НЦОЗА
a.panayotov@ncpha.government
+359 879 880904